

1. PROMLUVA SVATÉHO OTCE K SOUDU ŘÍMSKÉ ROTY PŘI PŘÍLEŽITOSTI ZAHÁJENÍ SOUDNÍHO ROKU

Klementinský sál; čtvrtek 29 ledna 2009

Vážení soudci, úředníci a spolupracovníci
soudu Římské roty!

Slavnostní zahájení činnosti vašeho soudu mi také tento rok nabízí radostnou příležitost přijmout jeho důstojné představitele: Monsignora děkana, kterému děkuji za drahý pozdrav, kolegium prelátů auditorů, úředníky soudu a advokáty kanceláře roty. Vám všem patří můj srdečný pozdrav spolu s vyjádřením mého ocenění důležitých úkolů, kterým se věnujete jako věrní spolupracovníci papeže a Svatého stolce.

Od papeže očekáváte, na začátku vašeho pracovního roku, slovo, které by bylo světlem a ukazatelem v plnění vašich delikátních povinností. Je mnoho argumentů, u kterých bychom se mohli při této příležitosti zastavit, ale po dvaceti letech, které uběhly od proslovu Jana Pavla II., týkajícího se psychické neschopnosti v případech neplatnosti manželství z 5. února 1987 (AAS 79 [1987], str. 1453-1459) a z 25. ledna 1988 (AAS 80 [1988], str. 1178-1185), se mi zdá vhodné otázat se, jak byly tyto intervence přijaty u církevních soudů. Toto není moment bilancování, ale před očima všech je problém, který je stále velmi aktuální. V některých případech pociťujeme, bohužel, ještě živé požadavky, o kterých mluvil můj ctihodný předchůdce: aby církevní společenství bylo ochráněno „před pohoršením vidět v praxi ničení hodnot křesťanského manželství při přehnaném a skoro automatickém prohlašování neplatnosti manželství, v případě neúspěchu manželství, pod záminkou nezralosti nebo psychické slabosti partnera“ (Proslov k Římské rotě, 5. 2. 1987, cit. n. 9, str. 1458).

Při našem dnešním setkání cítím jako naléhavé znovu obrátit pozornost pracovníků práva na požadavek projednávat případy do patřičné hloubky požadované službou pravdě a lásce, která je Římské rotě vlastní. K požadavkům na přísnost procesu, výše uvedené proslovy, na základě principů křesťanské antropologie, uvádějí základní kritéria nejen pro zkoumání psychiatrických a psychologických odborných posudků, ale také pro samotnou soudní definici případů. Je vhodné připomenout také některé rozlišení, které vytyčují rozhraní především mezi „zralostí psychickou, která je cílem lidského vývoje“ a „zralostí kanonickou, která je naopak minimálním výchozím bodem pro platnost manželství“ (ibid., č. 6, str. 1457); na druhém místě, mezi neschopností a obtížemi, protože „pouze neschopnost a ne již obtíže dát souhlas k uskutečnění pravého společenství života a lásky činí manželství neplatným“ (ibid., č. 7, str. 1457);

ADNOTATIO IURISPRUDENTIAE OBSAH Č. XX.

- I. Promluva Svatého otce k ŘR*
- II. Doplnující instrukce ke konání
výslechů u DCS*
- III. Základní nauka a jurispru-
dence ke kán. 1095 CIC*
- IV. Příklad rozhodnutí Římské
roty ve věci neplatnosti man-
želství podle kán. 1095, 2° a 3°*
- V. Komentář k instrukci Dignitas
connubii-čl.143-216*
- VI. Informace ze soudní kanceláře*
- VII. Exemplární kauza ke kán.
1095 CIC*

na třetím místě, mezi kanonickým rozměrem normálnosti, který se inspiruje celkovou vizí lidské osobnosti, „zahrnuje také moderované formy psychologických potíží“ a rozměrem klinickým, který vylučuje z jejího pojetí „každou formu psychopatologie“ (Proslov k Římské rotě, 25. 1. 1988, cit. č. 5, str. 1181); nakonec mezi „minimální schopností, dostačující k platnému souhlasu“ a schopností idealizovanou „plné zralosti v řádu šťastného manželského života“ (Ibid., č. 9, str. 1183).

Očekávané zapojení intelektuálních a volních schopností při utváření manželského souhlasu, papež Jan Pavel II. ve zmíněné promluvě z 5. února 1987, potvrdil princip, podle kterého skutečná neschopnost „je myslitelná pouze za přítomnosti vážné formy anomálie, která podstatně poškozuje schopnost zamýšlet a/nebo chtít“ (Promluva k Římské rotě, cit., č. 7, str. 1457). K tomuto se zdá vhodné připomenout, že norma kodexu týkající se psychické neschopnosti v jejím aplikačním aspektu byla obohacena a integrovaná také nedávnou Instrukcí *Dignitas connubii* z 25. ledna 2005. Tato, pro potvrzení takovéto neschopnosti požaduje, aby již v době sňatku existovala přítomnost zvláštní psychické anomálie (čl. 209, § 1), která vážně narušuje užívání rozumu (čl. 209, § 2, č. 1; kán. 1095, č. 1), nebo kritická porucha soudnosti a schopnost volby v souvislosti s vážnými rozhodnutími, zvláště co se týká svobodné volby způsobu života (čl. 209, § 2, č. 2; kán. 1095, č. 2), nebo která provokuje v partnerovi nejen vážné obtíže, ale také neschopnost plnit úkoly vyplývající ze základních manželských povinností (čl. 209, § 2, č. 3; kán. 1095, č. 3).

Při této příležitosti bych chtěl znovu zvážit téma neschopnosti uzavřít manželství, viz kán. 1095, ve světle vztahu mezi lidskou osobností a manželstvím a připomenout některé základní principy, které mají osvětit právní pracovníky. Je především užitečné znovu objevit v kladném smyslu schopnost uzavřít manželství, kterou na počátku obdržela každá lidská bytost v síle své vlastní přirozenosti muže nebo ženy. Vydáváme se v nebezpečí, že upadneme do antropologického pesimismu, který v duchu dnešní kulturní situace, považuje manželství za skoro nemožné. Ponecháme-li stranou, že takováto situace není stejná v různých oblastech světa, nelze přitom zaměnit pravou neschopnost uzavřít dohodu se skutečnými obtížemi, do kterých mnozí upadají, zvláště mladí, když považují manželský svazek jako normálně nemyslitelný a neuskutečnitelný. Naopak, potvrzení vrozené lidské způsobilosti k manželství musí být právě výchozím bodem pro pomoc dvojicím odhalit přirozenou podstatu manželství a význam, který má v plánu spásy. To, co je opravdu ve hře je samotná pravda ohledně manželství a jeho vnitřní právní podstata (srov. Benedikt XVI, Promluva k Římské rotě, 27. 1. 2007, AAS 99 [2007], str. 86-91), nezbytně předpokládané pro přijetí a ocenění požadované způsobilosti pro uzavření manželství.

V tomto smyslu, schopnost musí být uvedena do vztahu s tím, co je v manželství podstatné, což je „důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi“ (II. Vat. Konc. konst. *Gaudium et spes*, č. 48) a zvláště se základními povinnostmi, které z něj vyplývají, a které mají manželé převzít (kán. 1095, č. 3). Tato schopnost se neměří ve vztahu k určitému stupni existenčního nebo efektivního uskutečnění manželského svazku skrze splnění základních povinností, ale ve vztahu ke skutečnému chování každého partnera, které činí možným a účinným takovéto uskutečnění manželského svazku právě v momentu sňatku. Rozhovor ohledně schopnosti nebo neschopnosti má tedy smysl v míře týkající se samotného aktu uzavření manželství, protože svazek uskutečněný z vůle snoubenců vytváří právní skutečnost biblické lásky (Gn 2,24; Mk 10,8; Ef 5,31; srov. kán. 1061, § 1), jejíž život nezávisí na chování manželů během manželského života. Naopak v redukční perspektivě, která nezná pravdu týkající se manželství, efektivní

uskutečnění opravdového společenství života a lásky, zidealizovaného na základě blahobytu čistě lidského, se stává podstatně závislé pouze na vedlejších faktorech a ne na uskutečňování lidské svobody podepřené milostí. Je pravda, že tato svoboda lidské přirozenosti „zraněná ve svých přirozených silách“ a „nakloněná ke hříchu“ (Katechismus katolické církve, č. 405) je omezená a nedokonalá, ale proto ne neautentická a nedostačující k uskutečnění toho činu sebeurčení snoubenců, jímž je manželská dohoda, která dává život manželství a na něm založené rodině.

Přirozeně některé „humanistické“ antropologické proudy, zaměřené na seberealizaci a egocentrickou sebetrascendenci, idealizují do takové míry lidskou osobu a manželství, že nakonec popírají psychické schopnosti mnoha osob tím, že je zakládají na prvcích, které neodpovídají základním potřebám manželského svazku. Před takovýmto pojetím tvůrci církevního práva nemohou nemít ohled na zdravý realismus, na který se odvolával můj ctihodný předchůdce (srov. Jan Pavel II. Promluva k Římské rotě, 27. 1. 1997, č. 4, AAS 89 [1997], str. 488), protože schopnost se vztahuje k minimálnímu nezbytnému, aby snoubenci mohli darovat svou mužskou nebo ženskou bytost pro založení svazku, do kterého je povolána většina lidí. Případy neplatnosti z důvodu psychické neschopnosti vyžadují, aby soudce využil pomoci znalců pro zjištění existence skutečné neschopnosti (kán. 1680; čl. 203, § 1, DC), která je vždy výjimkou z přirozeného zákona potřebné schopnosti chápat, rozhodovat a uskutečňovat darování sebe samého, z čehož se rodí manželský svazek.

Ctihodní členové soudu Římské roty, toto jsem vám toužil, při této příležitosti, mě tak vzácně předložit. V povzbuzování k vytrvalosti s vysokým křesťanským svědomím při vykonávání vaší služby, jejíž velká důležitost pro život církve vyplývá také z věcí právě řečených, vám přeji, aby vás Pán stále provázel ve vaší delikátní práci světlem své milosti, k tomu uděluji každému z vás z hloubi srdce své apoštolské požehnání.

Překl. S.M. Jana Mirka Davidová

II. Doplnující instrukce ke konání výslechů u DCS

Mons. Karel Orlita, soudní vikář

Draží spolubratři a milé sestry v Kristu,

ze zkušenosti z posledního období považuji za nutné uvést několik upřesnění ohledně konání výslechů, zvláště pak ohledně „problémových míst“, kde často dochází k zaváhání nebo pochybení. Žádám vás o pozorné přečtení této instrukce a její následné uplatnění v praxi.

Co má zápis obsahovat a co neopomenout

1. Stává se, že někteří svědci nebo strany (dále jen svědci), když vypovídají u výslechu, nepřejí si, aby nějaká věc, která byla řečena, byla zapsána. Pokud se nejedná o formální chybu (např. přeřeknutí nebo opravu ve smyslu upřesnění), ale o skutečnost, kterou z nějakého důvodu nechtějí, aby byla zapsána (např. z obavy), je třeba i přesto tuto skutečnost poznamenat. Jakým způsobem: v zápisu výslechu samozřejmě může být jen to, s čím svědek souhlasil, aby bylo zapsáno. Ale ve zprávě o průběhu a věrohodnosti svědectví se má zapsat tato skutečnost. Z tohoto důvodu jsme učinili několik inovací. V naformátovaném zápise pro výslech (09A) jsou na konci zařazeny otázky, na které má povinnost notář při spolupráci